

دراگان و کابو بی، "مللانی نوان چین و ئامریکا و کوو دوو مددلی سرمایرداری"

عدنان کریم / سیدنی

شوازی برهه مهلانی سرمایرداری (کاپیتالیزم) سیستمی زانی
تاقانانی جیهانی ئاممیی. پیوئندی کمللایتی
وسایه کانی ننگدانوی همان استین. جیاوازی شوکانی و
سیستم وات بازار و موکداریتی تایب یا کترکردنی
بشک یا خود بشی زری مکداریتی سرمای لایین دوتو،
و بند ما ننگگویی پشوو نابات ژر گومان یا خود پرسیارو.
لر داقازانج نك سوودبخیی برهم بم مره متیفی پرسی
برهه مهلانی. ل ششی پیشسازی بدواو هیچکات هندی ئستا
پرسی برهه مهلانی کمللایتی بمجره مرکی زانی
سرمایداریانی بخو و نیتوو.

لنوان سانی 1917 _ 1989 هژیموونی (الهیمة) سرمایرداری
و کوو شوازی باو و تینی کخستنی پرسی برهه مهلانی، کلل و
درزکی گوری تکوت بهی هگیرسانی ششی سیالیستی
ووسیاو.

و دابشوونی ئابووری جیهان، ل 1945 بدواو و بهی
فراوانبوونی و سیستمی سیالیستی و دابشوونی جیهان ب دوو
ئردوگای سیالیستی و سرمایرداریو تکانکی گوری
بخو و بینی. سانی لنوان 1917 _ 1989 ناسراو ب قناعی
تووندبوونی و مللانی نوان هردوو مددلی سرمایرداری و
سیالیستی ک شوازی برهه مهلانی و ناککی لنوان و دوو
مددلی بناغی سرجم بوارکانی تری مللانی سیاسی وئایدیلجی و
دیبل ماسی و سربازی پکتههنا. لم قناعدا بلکی سیالیستی
بوو ب مددلی چسپاو ل ناو 3/1 ی دانیشتوانی گی زویدا.

سانی 1989 سیستمی سیالیستی بتواوی شکستی هنا و ووخانکی
دراماتیکی تووشوو. تا ئوسردم ل ئدبیاتی سیاسیدا، و
قوناغ بوو پناسه ئکرا ک سرددمی مللانی و کبکی لنوان
سیالزم و سرمایرداری تایبتمندی زانی هموو جیهان، بام
بدوای ووخانی ئردوگای سیالیستی، جارکی تر سرمایرداری
ئبتوو ب سیستمی تاقان و ب قبی ئابووری و کمللایتی

دې واکت له بواړې بهرهمه نانو و پلاندانانو و سرچېم ژيانې ثابووریدا او استاو.

ناوهمه نانو ئې واک دووېم به مېدلی چینی نابې ئې و استیې پردې پېش بکات کې مېدلی ثابووری ناوبراو له زېر شوېنی تری جیهانیش بالادستېکی بهرچاوی همې وکوو ځېتنام ، ځېنزویلا ، سېنگاپور ، ووسیا ، ئازربایجان ، جېزائیر ، وانداندا ، ئېسیوبیا و میسر و زېر ووکاتې تر.

خاسیې تی جېوهېری مېدلی ثابووری چینی له واکدا بهرچېستې ئې بهرته واک کې د واکت وکوو کیانېکی سیاسی هم ځېنی ئې ندازیار و پلاندانېری هم موو کایې و کرتې ثابووریې کان و هم کرتې سېرمایې ژېردسېکاتې د واکت کاریگېرتین ، بهرته زترین و ستراتیجیتین بهرشی ثابووری و بهرهمه نانو کې مېدلی تی له ځېیان ئې گرن و ځېنی ماتې و دې زیندووی سرچېم بهرهمه نانو کې مېدلی تی ئې بینت گېرچې له چینی هاوچېرخدا ځېتې و ځېبارې ثابووریې کې له لایېن سېرمایې کرتې تایې ته واک مولکداری ئې کرتې واک له زیادبوون بوو.

ئېمې همردوو مېدلی ثابووری ناوبراو له پانایې جیهاندا همېمېنېان کردې ته سېر کې مېدلی گای مرېی جگې له سېرمایې داریې ځېنی کې بهر سېر همردوو مېدلی کېدا دابېش بوو وکوو نموونېکانې له ئیماراتې عربې ، سعودیې ، ئېران ، نایجیریا و زېر ووکاتې تردا دې بینرېت.

شېوازېکان و ئامرازېکان مللاندې (منافسة) له نېوان ئېم دوو مېدلی دا همېمان شېواز و ئامرازېکانې مللاندې نېوان بلېکی سېرمایې داری و کې مېدلی پېشوونین. ئامانجېکانې پشت ئېم مللاندې ئې مېدلی نېوان ئېم دوو بلېکې سېرمایې داریې جیهانیش جیاوازن له وانی پېشووتر. بهرېم ئې واکې گومانی تیا نیې ئې و استیې کې مللاندې Competition نېوان ئېم دوو مېدلی ، کې یېک ناوځېکی هاوېش و دوو ځېرمی جیاوازیان همې ، ځېنی سېرکې دې بین له نېخشانندی بارودېخی ثابووری و کې مېدلی تی و سیاسی ئېستا و داهاتووی نزیکې دونیای ئېم و همېر ئېستا سېرتاپای جیهانیان کردوو بهر گېځې پانې مللاندې کی گېورې و بهرهمېز.

گرنگترین خاسیې ته کانی دراگېنی چینی Chinese Dragon ثابووری زېر بهر لایې چینی ئېمې ځېرزارباری ئې و ځېفېرمې ثابووریې بندې ته یې کې له ساې 1977 دا له سېر دېستی دینگ سیاو پینگ دېست پېکرد. له ساې 1978 دا د واکت و کرتې گشتې خاوېنی ۱۰۰٪ ځېبارې گشتیې ثابووری ووکاتې بوو و مېکایې تیې تایېت له بواړېکانې

دوای ئېمريکا و بوو بې هاوتای وو! تانی ئېمريکای لاتینی.

شایانی بیرھـئانـو یـکـ ئـو ئاـوگـلـلـ پایگای هـردوو کـرتی تایبـتدا کـ ئاشکرا بـقازانجی بـهـزبـوونی سـرمایـی کـرتی تایبـتـ هاوتـا نـبوو لـگـلـ هیچ ئاـوگـلـلـ هیژیمـنی (هیمنـه) ی دـوئـت و سیستمی تاکـحیزبی و ئیدارـی بیرـکراتی لـ ووـاتـدا . هـشتا و سـرباری ئـو ئاـوگـلـلـ بونیـویانـ لـ بندـمای ئابووری چیندا ، دـسـلـاتی سیاسی درـئـ بـ مـمـدـلی ئـتـریتاریان Authoritarian ئـدات و نـ هـئـژاردنی ئازاد و نـ ئازادیی دـربـین بـمانا دیموکراسیـ ئـژئاواییـکـی و نـ ئازادیی چاپـمـنی و سیستمی چـند حیزبی و ... تاد لـو ووـاتـدا بوونیان نیـ.

مەدەنىي گەشەش كەم وەندە ئابوورى چىن لەسايە دىسەتەكى ئىتەرىتارىدا ، بىو خەسلەتە سىياسىانەو كە ئامازە پەدرا ، ئەو تەرىپە دەرەندە فەكرى سىياسى لىبرالىزمى پوچەكەردەو كە پەيوابوو تەنە دىموكراسى لىبرالى ئەتوانە بەباشترىن شەو پەوىستەكەنى گەشەش سەرمایەدارى دابىن بەكات .

ٻو مانا ٻوونی ناڪاڪی کی گور ٿو کارکردی ئا بووری چیندا
 بوو ٻو استی کی زق ڪو بریتی ٿو وی ٿو لای ڪو و پا یگی چین
 ٿو ناستی جیہاندا ھرجی د ٻو ھزتر بوو و ٻو پی پوانی ٿو ھا و
 ٿو ٿیش ٻشی ئم وو ات و ڪو زلھ ز کی ز ٻو لاج ٿو ئا بووری
 جیہانیدا ز زیادی ڪردوو ٻو ام ٿو ٿی نای ڪسانی ٿو ناوخی
 وو ات ڪو دا شان ٻو شانی ئو و زیادی ڪردوو و ٻشی زیاتری داھات و
 سامانی ڪو مائی تی ٻو ڪو مین و ئیلتی س رمایہ داری نو کی ڪرتی
 تایب ڪو و توو . ئو و ٿو و ات ٿو و ٿو ٿو کی ناڪ ٻو ی ڪ نشان ئو دا
 ٻو ام ٿو استیدا ی ڪو ٿو ھ ڪار س ٿو کی ڪانی گ ٿو انی چین ٻو
 زلھ ز و درا گ ٿو ز ٻو لاج ئا بووری جیہانی ٿو گ ٿو ٿو ٻو ھ مان
 خ س ٿو تی ناڪ کی کارکردی گ ش ی ئا بووری ئو و وو ات ڪو ئو ویش بوونی
 ھ زی کاری ھ رزانی س دان ملیہ نیی چین ، ڪو جگ ٿو ھیندستان ، ھیچ
 ئا بووری کی گ ور ی جیہانی ٻو ئو نداز ی ئو و ٿی ٻو ھر م ند نی و
 س رچاوی ٻو ل شای قازانج و ھ ڪار ڪ و پ شم رج کی ئو و گ ش
 ڪو مو ند م ٿو و ی ی .

بہٴ نام ۛۛۛۛ وتی نایۛ کسانۛ بۛردۛ وامۛ دایۛ شکردنی داهات و سامانی
کۛمۛ لایۛ تی لۛ سایۛ سۛ رمایۛ داریۛ مۛ دۛ لی چینیدا دیاردۛ یۛ کی
ۛۛۛ یۛ ہر بۛ یۛ ش ۛۛ ادۛ ہۛ ژاری بۛ پۛ چۛ وانۛ وۛ لۛ پاشۛ کشۛ دایۛ و
ئاستی گوزۛ رانی گشتیی ۛۛۛ ک و چینی کۛ مدۛ رامۛ تیش زۛ ر ۛ ووی
لۛ سۛ ربووۛ، ئو و ۛۛ وتۛ ناکۛ کانۛ ی پرۛ سۛ ی گۛ شۛ ی ئابووری چین ۛۛ شۛ

و له مانكا تدا جرړك له ناشت وایي چينا یی تی و کمم لای تی
بره مه ناو و تیگ یشتن له و دیارد یی یارم تیدر به د رککردنی
ئو نارامی سیاسیه کم ونډی ش ک کمم گای چینی به خ یو
د یبیت.

نم استی باسما ن کرد کلیلی تگ یشتن له و پایگای ئو
ئیلیت نابووری و کمم لای تی نو یی ش ک بره می ئو ئا وگ
ج وه ریا نی ناو ه ناوی کمم گا و ف رمی نو ی گ ش ی نابووری. نم
توثر ک به تایب تی دوا ی ووخانی ئردو و گای س قیات و ش پ لی
جیها نگیری ق ناغی سا هانی دوا یی س د ی پ شوو سره ئدا ،
ب ش کی ز ریش پ یو ندی کی تووندی له گ و ئو س رمایه گوزاری
د ر کی دا ه ی ک هاو ز مان له و ق ناغ دا وویان کرد ت بازار ی
کاری ه رزانی چین. نم توثر نابووری نو یی ، گ رچی خا و نی
پایگای کی نابووری و کمم لای تی به ه ز ، به ام به پ چ وانی
وو اتانی س رمایه داری لیبرال - دیموکرات و ، ازی به
دوور پرزی و به یی سیاسیه پاسیفی تا ئ ستای و هیج ت ماح کی
سیاسی س رب خ ی نی و ت ماهی بوو له گ و سیاس تی بیر کراتی
حیزب - د و و تی چندا و س رگ رمی کمم کی س رمایه و قازانجی
خ ی تی . ئو دیارد یی نك ناك نی به کوو خاسیت و بره می
م دلی س رمایه داری دراگ نیی چین ک نمونن کان و کارکرد ک نیم
باسکرد.

ه موو ئو و تان پک و ، له ووی سیاسیه و ، کمم کیان کردو و
به شک گیری جرړك له هاو پیمانی نیشتمانی و ت و افوقی
کمم لای تی ک له س ر بند مای س کوچکی د و و ت کی ک نتر کر او
له لاین حیزب و ، ئیلیت کی مودرینی نابووری چالاک و داینامیک
له پا چین کی کر کاری خام ش به ام سوودم ند و خا و نی پایگای کی
کمم لای تی نك سیاسیه به ه ز.

۲۰ سالی نابووردو ق ناغ کی م ژووی دیار و کمم موندی گ ش ی
نابووری و و اتی چین بوو. له م ق ناغ دا ک جیها نگیری (
گ و بالیز یشن) گ یشت ئاست کی س رسامه نری و ا ه موو
یک رد کانی له و و پ ش ت کشکان ، چین توانی به ش ند یی ، به ام له
پر س ی کی عیملق و کمم موندی گ ش ی نابووری م ژوویدا ، گاپ و
ک له نی نوان و و ات ک ی له گ و ژاوا به گشتی و ئمریکا
به تایب تی ه رچی ک متر بکا ت و .

گ رچی نم گ ش س ندن نابووری ه موو بوار کانی گرت و به ام
به تایب تی بوار کان پیش سازی سووک و قورس و بوازی ئینف ر م یشن و

پښتو نډيگان (کميونیکېشن) و زانست و I T کړتۍ سرکي نيم
ناوگوانه بوون.

پښتو وای چين و کوو زله زک پښت ناو ياريگای کښکي
جيهاني و بڼه بڼه دراگن زبلاحي ناستا و شان ل شاني
نمريکا و ژاپن و نوروپا بدات کښ خاوي ني کڅر مډلي نا بووري
بوون و بڼه رسيکيان سي زله نزي پکمي نا بووري جيهانين پيښه نا
، نښواي چين سر تا ل ناوځ دا د ست بدات جيب جیکردني
پر ژپکي گور و زبلاحي ريف رمي نا بووري و نيداري. چين
نښتواني بڼه بازارکي ناوځي بڼه ز و بردن سري ناستي
گوزراني دانېشتوانه ه زار ملي نښکي نښوکاتي بځو وېش بير ل و
قلمباز و گڼش نا بووري گور پي نښوکان بځو او بکات و
چونک بوون بڼه نډامي کاپي زله زک نا بووري کاني جيهان بڼه لکي
برسي و ناستکي نرمي د رامت و بازارکي ناوځي کمي قو واري و
مډلکي مردووي نا بووري و سکھ و شيني نا بووري خځککي و
نست م و د ژوار بوو.

پکي پکي وري Gini Coefficient ک تايي تڼ بڼه پوان کړني
ناي کساني ل بواري دا بڼه شکردي داهاتدا، لډ سا ي نښوکاني
سډي پښوودا (1990) نښو نښي ل چيندا ل 70.0) و
داد بڼه (0.60) وات ناي کساني ل داهاتدا ۱۰ پکي (وځه)
ي پوان ي داب زيو و نډاز پکي باشتري پکاني ل قازانجي
چيني کمد رام تدا ووي داو. نيم نا وگ و دو د پي
دواترېشدا ل بواري چوون سري پکاني ل و وولاتدا بډ وام بوو
و نيم نښي بڼه سا ي 2018 بوو بڼه (0.468) .

هر بڼه پکي ه مان پيو ر اډي پکاني ل بواري داهات ل ناوځي
نمريکا دا بڼه ناراستي نښتني بڼي زرتري ساماني کمد ي تي بڼه
چين با ډاډ ستگان و بڼه شکي کمتري بڼه چين کمد رام تگان
نښتوو. ل سا ي 1979 نښک 0.35) (بوو بڼه ام ل سا ي 2019
دا بڼه زب تڼ و بڼه 45.0) .

هکاري سرکي زياد بووني نښو ناي کساني ل نمريکا دا بڼه گشتي
نښگ و بڼه : لاوازي س نديکا و نيقاب و يوني نگان ،
بڼه ستکي کڼگان Wage Stagnation ، ه ناسان و چين هکاري
تري هاوچن کڼ بڼه شکن ل کارکړدي مډلي گڼش سري نښي نمريکي.
ل لاي کي تر و و گړچي و بڼه نښو هاو کڼش نا بووري نو ي و ک
ل ناستي جيهاندا ل نښجامي جگرتني چين و کوو دوو م زله نزي
جيهاني س ريه و داو ، ناستي داب شيووني داهات ل نوان
وو تا نيشدا گوان نښي ل قازانجي چيندا بڼه ردا هاوو و چين

قلممبازی کلم و لنی هاوچرخى ئابووری چین دیاردی کی کلم ویندیل ل مژووی دوور یا نزیکدا. هاتنی چین و کوو زله زکی ئابووری ب س ر شانلی جیهان هاوکات بوو ل گ ل ش پ لی ب جیهان نبوونی ک تایى س دای پ شوو. ئ و هاو ز مان نبوون ز خم و تین و تاو کی تری دا ب ئابووری چین ک خ ی ب ل و ش خا و نی دینا میزم کی نموون یی بوو. ئ م گ ش کردن ک ه م ل ووی ئاس یی و ع موودی و ه ز و گوژم کی تایب تی ه بوو ، کارل کی جیهانی گ ور ب دوای خ یدا ه نا و ب ر د و امیش کاریگ ر ی کانی ل قو و نبوون و دان. جگ ل و ئ ب ئ و استی شمان ل وون ن ب ک گ ش ی ئابووری چین س ر تا و ه ر پ ر س ی کی ئابووری ل چوارچ و ی بازای ناو خ و د ستی پ کرد ب م ل س ر و ب ندی ئابووری کی ب جیهان نبوودا پ ر ژ ی ی ف رمی ئابووری دوو می د ست پ کرد. ئ م گ ش ئابووری ب ه ی تایب تم ند ی کانی ئابووری چین و ه ر زو و ک و ت ب ر د م ب ر ب ستی توانای ک م و ب ر ت سکی بازای ناو خ یی و ئ و بازای بوو ب چوارچ و ی کی ت س ک و بگر ب ر ب ست ب ه م ژین و ئ یحتیوا کردنی ئ و گ ش ئابووری داینامیک. لیر و و و کوو پ و یستی کی ح تمی دیاردی د ر ک و تنی چین ل شانلی ئابووری جیهانیدا چ ل بواری بازرگانی یا بواری س ر مای گوزاری جیهانی ، ئ ب و بوو ب استی کی چا و و انکراو.

ئ م پ ر س ی، وات ب ه ز بوونی پایگای ئابووری چین ل ناستی جیهانیدا، ب ش و ی کی چا و و انکراو و ئ ت ماتیکی ئ ب ت مای ی پ کدادانی ن وان ئ م م د ل ی گ ش ی س ر مای داری ل گ م د ل ی کاپیتا لیزمی ئ ئاوا و ب تایب تیش ئ مریکا. ب و ج ر ی ک ک ل کار یگ ر ترین دیارد کان ل 20 - 25 سالی ا بووردوو، ل ووی ئابووری و ل ناستی جیهاندا ، بریت ی ل د ر ک و تنی چین و کوو زله ز کی ئابووری جیهان ک ل پ ر س ی کی خ را و ناسای 20 سا یدا بوو ب دوو مین ه ز ی ئابووری جیهانی ئ م ی ئ م.

است ل دیدی خ کی جیهان و م د ل ی د س لاتی بیر کراتی - حیزبی و سیستمی سیاسی ئ ت ریتانی Authoritarian چینی ه ند ی م د ل ی د س لاتی لبرال - دیموکراتی ئ مریکا و ئ ئاوا ج پ س ند و د گیر نی ب م ئ و ن یتوانیو ب ب ت ب یگر ل ب ر د م چیندا تا ب و پ ی ه ز و حوزور کی گ ور ی ه ب ل بواری پ یو ند ی نود و ت ی کان و ل ناستی جی پ لیتیکی و بازرگانی نود و ت یدا.

چینی ئ م ب کارخانلی ه موو جیهان ئ شوبه نر ت. ئ م و و ت ب چ کی ه ز ی ئابووری و ه ز ی ل بن ن ها توو و داینامیکی م د ل ی کی ئابووری ک ز ر ب توانا تر ل م د ل ی گ ش ی س ر مای داری کلاسیکی

ٲٲژئاوا لٲ بواری موٲلایزکردنی هٲزی کار وسٲرچاوٲکان و
بٲرهٲمهٲنانی کٲمٲٲایٲتی ، ٲٲکخستنی زیندووی ٲرٲسٲی بٲرهٲمهٲنانی
، تٲنانت لٲناوختٲی بازای ئٲمریکاشدا تٲنگی بٲو ووٲاتٲ هٲٲچنیوٲ
و وٲکوو هٲزٲکی کٲبٲکٲکٲری زٲبٲلاح یٲختٲی بٲسٲرجٲم بلٲکی
سٲرمایٲداریی ٲٲژئاوا گرتووٲ ولٲدوای ٲووختانی ئٲردووگای
سٲفیٲتیوٲ بووٲ بٲگٲورٲتری چاٲٲنج بٲ ئٲردووگای ٲٲژئاوا
وبٲتایٲتی بٲ ئٲمریکا .

ئیدارٲدانی ٲرٲسٲی بٲرهٲمهٲنانی کٲمٲٲایٲتی لٲو ئاستٲ فراوانٲی
وولاتی چیندا و خستٲگٲٲی ئٲردوووی فراوانی هٲزی کار و مٲدلٲکی
بازرگانیی چالاک و تٲکمٲ لٲئاستی جیهاندا ، بازایٲکی ناوختٲی
گٲورٲ و فراوان و داینامیک توختٲکانی تری بٲرهٲمهٲنانی
ئابوویریٲکی قٲبٲ و ئٲنجامدانی ئاستٲکی بٲرز و داینامیکی گٲشٲکردن
، هٲموو ٲٲکٲوٲ لٲسایٲی سیستمٲکی سیاسی ئٲتٲریتاریانی سٲنترالدا
توختٲ جٲوهٲریٲکانی مٲدیلی دراگٲنی سٲرمایٲداریی چینی ئٲم
سٲردٲمٲ ٲٲکدٲنن .

تا ئٲم چرکٲساتٲ مٲدلٲی دراگٲنی چینی بووٲ بٲ نموونٲیٲکی
سٲرکٲوتوو و زیندووی کٲموٲنٲی گٲشٲی ئابوویری کٲ لٲ 50 ساٲی
ٲابووردوودونموونٲیٲکی تری وا بٲرچاو ناکٲوٲت .

نموونٲیٲکی بٲرچاو دٲرکٲوتنی ستراتیجی ئابوویری چینی کٲ
بٲرجٲستٲی ئٲو خٲسلٲتٲی ئٲکات وٲکوو زلهٲزٲکی جیهان و زٲختٲکی
تری ئٲداتٲ بریتٲی لٲ ٲرٲژٲی (ٲیگا و پشتٲنٲ Road & Belt
Initiative) یاخود ٲٲگٲی ئاورٲشمین کٲ نیشاندٲری تمووخی زیاتری
ئٲو ووٲاتٲیٲ بٲ بٲهٲزکردنی پایگای جیهانیی خٲی لٲٲٲگٲی ٲٲکٲوٲ
گرٲدانی چٲندین ووٲات و کیشوٲر (قارة) لٲچوارچٲوٲی ٲرٲژٲیٲکی
زٲبٲلاخی گٲشٲی ئابوویری و سٲرمایٲگوزاری و ژٲرخانیدا کٲ پشتی
بٲستٲ بٲ تٲمویل و سٲرمایٲگوزاری و ٲلاندانان و سٲرٲرشتی
هاوبٲشی چین و ئٲو ووٲاتانی ٲٲوٲی گرٲ ئٲدرٲن . ئٲو ٲرٲژٲیٲ لٲ
ئٲمریکا و ٲٲژئاوا وٲکوو زٲنگی مٲترسیٲکی گٲورٲ تٲماشائٲکرت و
بٲدٲیان شٲواز هٲوٲی ٲیگریکردن لٲی و بٲدناوکردنی ئٲدرٲت . ئٲمٲٲ
ٲٲٲ و جٲگا و ٲلانٲکانی ستراتیجیٲتی چین لٲ ئاستی جیهاندا لٲلایٲن
ئٲمریکاوٲ وٲکوو گٲورٲترین چالٲنجی دواي کٲتایی جٲنگی سارد
تٲماشائٲکرت و بٲمٲترسیٲکی گٲورٲ لٲبٲرانٲر پایگا و هٲیمٲنٲی
جیهانیی ئٲمریکا لٲقٲٲٲم ئٲدرٲت .

ئٲم ٲرٲژٲیٲ هٲوٲٲٲکٲ بٲ گرٲدانٲوٲی ژمارٲیٲکی زٲری ووٲاتانی
جیهان لٲچوارچٲوٲی شٲراکٲتٲکی سٲرٲتا ئابوویریدا لٲژٲر هٲیمٲنٲی
ئابوویری چین لٲخزمت ستراتیژیی ئٲمری ئٲو زلهٲزٲدا . پشتٲنٲی

مالی پر ژبی ناوبراو زیاتر له 5 تریلیون دلار. به مېحکې مکردنی پایگای خېشې، چین به نیازی دام زرانندی ئېرگان وېکخراو و دامود زگای مالی و بانکی و ئابووری ویاسایید به ئاسانکردنی جېبېکردنی ئو پر ژبی و تا ئېستا له و چوارچېوېدا سرقاې دام زرانندی دام زراوېکی قزایید به مېبېستی گېانېو به لېواری چارېسړکردنی کېشې کېنتراکت و کرېدیتی مالی وېیکو تننام له گې د ولې تانی به شدار له و پر ژبی و یېکلاکردنېو هېر کېیسېکی جیاواری و پېکدادانی یاساییدا.

هېو کانی وولې تی چین له استای د سټېکردنی پر ژبی ناوبراودا مایې پېشوازی بوو له لایېن زېر وولې تانی جیهانېو. کېمپانیا چینېکان له بواری دروستکردنی ژرخانی ئابووری له چېشې بندرېکان، پالېوگ، هېشېمېندفېر، تېنې و یگ و بنداو ... تاد، ناوبانگ و شار زای و توانایید کی داینامیک و سړسوو هېنرېان هېی به بېراوورد به کېمپانیا ژئواوایید کان وهېر ئېستا سېدان کېنتراکتیاں له وبوارانېدا له گې وولې تانی وېکوو جېزائیر، میسر، کازاخستان، عراق، واندا، مالی، پاکستان و زېری تردا ئیمزاکردوو.

جگ له و، تایید تم ندی کی ستراتیجی تی نېود وولې تی چین ئو وېی ک، به پېچېوانې ئمریکا و ئوروپاو، د سټېوړدان و د خالې له کاروباری سیاسی و ئاسایشی ئو وولاتانېدا ناکات یالانی کېم به و شېو کلاسیکی توخنی سیاسېت و کېشې ناوځېید کانیان ناکو و. به پېچېوانې چین له و بواردېدا جېرک له زگرتن له تایید تم ندی ئو وولې تانې و سیاسېتی شېراکات و یېکسانی له گېیاندې پېی و ئکات. چین له م بواردېدا سوودی زېر و وړئېگر له و استیې کی ک وولې تکی م ژوو یې کی خراپ و ناوېکی زېاوی نیې له کایې پېیو ندی د رېکی و نېود وولې تی کانیدا به پېچېوانې ئمریکا و زېر بې ئوروپاو ک فایلی ک له نیالیزم و جېنگ و تا نا نکردنی سامانې سړشټی کانی وولې تانی جیهان سېید م مایې سواپی و شېرم کی م ژوو یین بېیان و تا ئېستاش له بواری پېیو ندی نېود وولې تی کاندا به چاوی گومانېو د ووانرېت هېر هېنگاو و پر ژ و پېشنیار کی ئوان. ئېم سیاسېت و ئابووردېوی چین جې د خېشې و پېسېندی ئیلیتی د سېا تدارې وولې تانی شېریکی ئو له ئاسیا و ئفریقا و ئمریکای لاتین وزېنگ کی د خېشکېریش به بېار بېد سټانی سیاسی و کېمپانیا کانی دراگې نی چینی.

هېر له درې ژبی هېو کانی له وبوارانې پېشوودا چین به وچان سړرگېرمی بنیاتنانی دامود زگای نیونې تېو یی پېویستې به خزمېت به و پر ژبی و سړجېم پایگا جیهانې کی وېکوو زلېه زکی جیهان ئېم مان له

چېشنې بانكې سولې رمايې گوزاري ژيرخاني ئاسيا The Asian Infrastructure Investment Bank I F M International و بانكې دراوي نولودولوتين Monetary Fund كې لې قېناغي شولې سارددا و وېكوو بېشك لې ستراتيحيې تي ئېمريكا بې بېهزكردني پايجا و ستراتيحيې تي ئابووري خې و لاوازكردني ئېردووكاي كېمېنيستي ئوكا تې دايمېزراندن.

نابلې ئولوش پشنگوولې بېين كې خودي ناوخې ئېمريكا وچينيش گوللې پانېكي تري ئېم كېبېكې و ململانيېن لېنولان ئې و دوو زلهېنولدا وهردوولا پېنا بې دېيان شيوازي شولې دېرووني ، ئايديلېلېجې ، فېرهېنگې و كېلتووري ئېبېن بې قېوولاندني مېدلېلې جياوازلېكانيان و كاريگلېري دانان لېسار زېين و هېش و كېلتووري دانيشتواني يېكتر.

لې كاتېكدا ئېمريكا لېلې بېردووماني ئيعلاميلېو ئېيېويت سېزي خېلېكي چين لېاكېشېت بېرولولاي مېدلېلي ژيان و فېرهېنگ و شارستاني تي ئېمريكې و ديموكراتي ليبراليي لېژنلوا وژياني سركېوتووي چينيې پېناهندلېكان لې ئېمريكا وستايلى ژياني مېدريني ئولان ، چين بې بېرېلېرچدانولې ئولولولې كېمېلېيندې و پوولچولكردنولې ئېيېول لېلېلې بېرزكردنولې گياني نيشتيماني و بېها مېژوويي و شارستانيكاني چين و بردنولسارې ئاستي گولزولراني دانيشتوانلېكېيول لاي هاوولتيان خې ئولولې جېگيربكات كې ستراتيحيې تي ئېمېلېي چين ئولولوانلې ووللېتېكېيان بكات بې هېزكېكاريگلېر و زلهېزي جيھاني ئېمېلې . ئامانجې ئېمريكا لېو پېرلېپاگلېندانلې شتېك نيلې جگلې لې هېولولېك بې دروستكردني كېلېن لېنولولې حكوملېت و گلېلي چين و چاوي بېو پايجا سركېوتنلې ئولولولې ووللېتې هېلېنايات.

يېكېك لېكارتېلېكاني دېستي ئېمريكا لېم بوارلېدا كېشې هېنگ كېنگې . داهاتووي هېنگ كېنگ و جېري پېيولندي لېگلې چين و جېري سيستمې سياسي و دېستووري لېو كانلېنلې ، گرلېيكي گلېورلېي بې چين نېك تېنها لېلېلې بوارې ئابووريدا بېلېكوو لې زېر بوارې تريشدا و يېكېك لې چاينېنجلېگلېورلېكاني بېردېم ئولولولې ووللېتېيې .

ئېمريكا بېلېلاني زېر وورد ئېم مېسللېيېلې كردوولې بې كارتېلېكي فشار بې خاوكردنولولې پېرلېسې بېهزبوون و بالادلېستي جيھانيي چين . ئېمريكا بېلېوچان لېهولولدايې بې بېكارهېلناني مېلېلې هېنگ كېنگ لېلېلې فايلى مافې مرلېف و ئازاديلې سياسي و فېرديلېكاني تر لې چيني حيزبي كېمېنيستدا تالېبتوانلې پشولوي و ئائارامي لېلېناو چيندا بېرپابكات و لېلېگلېرلې دراگلېني چين و بېلېبوونولولې نفووزي لې ئاستي جيھاندا . بېلېام ئېمريكا تالېستا لېلېلې بوارلېدا سركېوتنلېكي ئولولوي بېدېستنلېهولولې چ لېلېلې بوارې بېرتلېسكردنولولې نفووزي چين لې

هنگ کنگ و ماکاؤ لځواړچلوی سیستمی (یځک وولات و دوو سیستم)
لځپا لځول شدا چین توانیو یځی بځه مان شول ځځگری جیددی بکات
لځدز کړندی نفووزی ځمریکا لځناوځی چین وتځش ځنځکړندی ځول
بزووتنځول نا ځزایځتیځ لبرالیځی هځنگ کځنگ بځ شول ځکانی تری
ولات کځ ځول ځځځځځی کی پلان کځی ځمریکا یځ.

ځیگرتن لځتځش ځنځکړندی نفووز و پایگای ځمریکا لځناو دانیشنوانی
هځموو پارچځکانی ولاتدا ځول ولویځی تی کاری ځستای حیزبی کځم نیست
و حکووم تی چین و ځکوو مځیدان کځی ځول کیځکځ و ململانی جیهانی
لځگل ځمریکا کځ گځچی زیاتر قا ځځکځی فکری و ځشنبیری و
کځلتووری گرتځتځځی ، بځام سځرک و تنځکانی چین لځ ناستی جیهانی
و تځش ځنځکړندی نفووزی ځول مځدل لځ نابووری و ستراتیجیځ چین لځ
ناستځکی بځرینی شانځی جیهانیدا ، توانیو یځی تی تای تځرازوول کځ لځ
ناوځی ولاتیشدا بځ قازانجی چین و پځچځوانځی هځول ځکانی ځمریکا
بشکځتځول و یځکځتی و یځکپارچځی ځځکځ و حکووم تی چین بځه زتر
بکات.

لځپځنای ځول بابت و نامراز و مځیدان ځدا کځ ځم ململان و
کځځکځی تیایدا بځرجځستځ ځول بځتځول ځمریکا بځردځوام لځ دانانی
کځسپ و قځرت لځ بځردځم ځول و ځول و ځول بځلاهی دراگځنی چینیدا. بوارځکان
و نامرازځکان بځشځکیان بځم شځوازانځی خوارځولن :

یځکځم : نانځول نائارامی و دلځاوکی لځناوچځی پاسیفیک و خوارووی
ناسیا و دروستکړندی بلځکی سیاسی و نابووری و ځمنی و سځربازی
دځل چین لځ نځوان ولاتانی دځوروبځر یا هاوسنووری چین وځشکړندی
ځاگری ململانځی ناوچځی و دځایځی ځول وولاتځ بځهاوکاری
ولاتانی و ځکوو (فلیپین ، تایلند ، ځتنام ، ځندځنووسیا ،
کځمبځدیا ، ژاپځن و کځریای باشوور) . ځمریکا جگځ لځ ترسانندی
ځم وولاتان لځ چین لځه ولدایځ کځ کځش کځن و مځژوویځکانی ځم
ناوچځی بځ ځول مځبځستځ تځوزیف بکات. لځ 30 ساځی اځبورودودا
دځیان پځیمانام و ځکځراوی و ځکوو (ځکځراوی خوارووی ځژهځلاتی
ناسیا - سیاتځ) و (ناسیان Association of South East Asian
Nations) ی دروستکړدوول بځامانجی تځحجیم کړندی ځول ځکځشځی
چین لځو ناوچځی دا .

دوولم: ځاگرځشکړدن بځ هاځایساندن و پځرځسځندی کځشځی سنووری
خاکی و ناوی لځ نځوان ولاتانی و ځکوو ژاپځن و فلیپین و ځتنام
لځگل چیندا .

سځیم: پځردان بځ میلیتاریز کړندی بارودځخ و فځزای ناوچځکځ و

فرشتنى چاڭ و تاقىمىنى بىر وول تاننى كىشىيان لىگى چىندا ھىي و كىرەنەلى دىيان بىنكى سىربازى.

يىكەك لى ئامانچەكانى ئىو سىياسەتى مىلىتارىزە كىرەنەلى فەزاي ناوچەكەك لىلايەن ئىمىركاۋى بىرىتىيە لىۋى چىن بىرەنە زىر فىشارۋى تا بىشى زىرتىر بىودجە و ئىمەكانىياتى مالى و مىرىي و تەكنولەجى و پىشەسازىيە خەلى لىبىۋارى كەبەكەيەكى چەكدار (سىباق التىلىچ) ى بىرنامە بى دارەژراۋدا خەرج بىكات و كەمىتر بىپەزىتە سىر سىتراتىجىيە ئابوورىيە سىركەۋتوۋەكەلى و لىسەرسەبى بىرنامە ئابوورىيەكانى ۋوبىكاتە خە تەپارىكەرنى سىربازى بىھەمو ئاكەمە تەكشەرنەكانىيەۋ بى داھاتوۋى پە لى ئومەدى ئىو وولەتە. ئىمىركا لىسەروپەندى شەلى سارددا و بىتەپەتە لىسەردەمى ئەنەدە يىگىندا بى پىيادە كىرەنە بىرنامەلى بىناۋ شەلى ئىستەرنەكان (حرب النجوم) تەۋانى سىركەۋتوۋەنە ھەمان گەمە لىگە سەفەتە تە ئەۋكاتەدا بىتەۋە و سىرەنچام ئابوورى ئىو وولەتە مىلىتارىزە بىرەتە و دواترىش تەۋوشى داتە پانەكى ژەرخانىيە گەۋرە بىتەكە ۋە خەشكەردە بى ۋەخانى بىلەكى سەسىالىستە و ھەۋەشەنەۋى يەكەتە سەفەتەش.

جەگە لى بىكارەھەنەنى ئىو چەكانەلى باسەمان كىرە ، ئىمىركا لىجەخەنەكەيدا دەستە بىردوۋە بى زىر شەۋازە و چەكى تە لى مەلمەلەنى پەلەھەپەيدا لى بىرەنە بى چىن.

كاۋەبەلى ئىمىركە لىھەۋەۋەكى گەرمەدەيە بى كەۋەكەۋەگەرنە لىچەكى ئەينە و مەزھەبە و ۋەروۋەزەندە سەزە و گەيانە ئەينە ۋەكەۋە سەلەۋەكى سەسىا لىناۋ بىشە جەجەكانە خەۋەكى چىندا لىچەۋەرچەۋە ھەمان كەبەكە بى خەۋەكەرنەۋە قەۋەمبازى ئابوورى تەنەنە چىنە.

ھەندەنە و داۋەدەدانە و دىنەدانە دالە لاما و بىكارەھەنەنى كەرتە كەمەيە تەبەتەكانە ، ۋەروۋەزەندە مەسەلەلى تەيۋانە ، ئىستەغەلەكەرنە فەيلى مەسەۋەمانە ئىگەرىيەكانە ، دىنەدانە و پەشەگەرىيە كەنەسە غەربەكانە بى پەرنەدانە بى كەمەپەينە تەبەشەرى ئەينە مەسەسەچى و بىكارەھەنەنى ۋەكەۋە چەتە و ئامرازەكى سەسىا و ئەيدەلەجى ، ھەندەنە دىيان سەكتە مەزھەبە ۋەكەۋە فەۋەن گەنگە . تادە ، چەندە نەۋەنەكى تەرى ئىو لىبەكەرنە ئەنە چىنەنە كە ئىمىركا لى سىتراتىجەتە ناۋەراۋە خەلى لىمە بىۋەرەدا پەنە بى بىردوۋە.

لىمە سەردەمەدا خەۋەۋەۋە تە ئاسىيا ، ئەزھەۋەۋە تە ناۋەۋەۋە ، ئەزھەۋەۋە تە دۋەرە ، ئەفرەقىيا ، ئىمىركە لاتەنە و بىۋەرەكى زىرتىر جەگرافەيە جەھەنە بۋەۋە بى گەۋەۋە پەنە مەلمەلەنى و كەبەكەيەكى فەراۋانە و بىھەزە ئىو دۋە زەلەۋەزە كە ھەرىكەۋەيانە ھەگەرى پەيامە و ئەلەرنەتەۋەكى نەۋەۋە بى دىنە ئابوورى و سەسىا و سىتراتىجە

ھموو گڏي زڻوي.

مسللي ووز ، بازرگاني ، تاريقي ئابووري ، سرمايي گوزاري و گوڙانڻوي سرمايي کان و بزاوتي جيهانيان ، قوتبب ندي و فراكسيڻن سياسي کان ، پيماننام و يڪوتنڻ دووقلي و چڻند قبيلي کان و سرجم فزاي جي پليتيكي جيهان و سياسي تي نڀودڻ و تي بگشتي ، زڙر بڻووندي و بڀلي يڪم ڪاريگري لڳو ڪڍڪڍي وڙڻ گرن و ھڙ ھموويان لڳاي و لڙڙر تيشكي ئودا لڳھوي دووبار پيناس ڪردنڻ وڃي ڇانڊان.

ئوانڻ ھموو ئاڪامي دڙڪوتن و تڙڪاني ڪيٽ ئاساي دراگڻني چيني ئمڻن.

دراگڻ يا دراگن (تنين) Dragon گيانلڳ بڙيڪي ئفسانڻي زڻ بڻلاڻ ڪ لڳ ڪلتوور و فڳلڪلري چينيدا سيمبولى ھڙ و قڻ بڻي و ئيرادڻي.

نيسانى 20

adnakerim22@hotmail.com

Foreign Affairs, Volume 99. January / February 2020
As China Goes, So Goes the World: Karl Gerth 2010
Communist International Economics: P.J.D. Wiles 2008